

Zaboravljene¹

- rod, raseljenost i tržište rada -

Adnan Ovčina

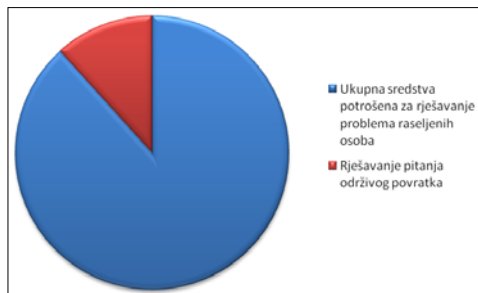
VLADINE POLITIKE I RASELJENOST

1) Politike povratka - povrat imovine ili održivi povratak

Fokus vlade BiH za rješavanje pitanja raseljenih osoba bio je na rekonstrukciji i povratu imovine.

Skoro 99%⁶ zahtjeva za povrat imovine su uspješno riješeni. Ovakav pristup je rezultirao nedostatkom inicijativa i programa za održivi povratak. Mnogi povratnici su ponovo napuštali svoje domove i vraćali se u mjesta u koja su bili prognani zbog ovakvog vladinog pristupa.

Prikaz 1

Međunarodne organizacije i donatori koji se bave pitanjem raseljenih osoba su se nakon rata uglavnom fokusirali na dostavljanje humanitarne pomoći. Ovakav pristup za posljedicu je imao to da je većina raseljenih osoba postala zavisna o humanitarnoj pomoći. Također ovakav pristup, usljed narušenosti njihovih radnih vještina je rezultirao visokom stopom nezaposlenosti raseljenih žena.

¹ Sažetak je pripremljen na osnovu istraživanja autora „Položaj raseljenih žena u današnjoj Bosni i Hercegovini - Studija o nedostacima i dobrim praksama vezanim za pristup zapošljavanju“. Istraživanje je dostupno na: www.soros.org.ba

² UNHCR Statistički godišnjak, 2010, 10. izdanje, dostupno na: <http://www.unhcr.org/4ef9c7269.html>

³ Podaci su dostupni samo za 2005. godinu, međutim cijene otvaranja radnog mjesta mogu danas biti samo veće, zbog rasta cijena i drugih faktora

⁴ Verheyden, J., 2005

⁵ Ured za reviziju institucija BiH, 2012

2) Revidirana strategija - definiranje rodni problema vezanih za raseljene osobe

Vlada BiH je 2002. godine usvojila Strategiju za implementaciju Aneksa VII, koja je izmijenjena 2010. godine u Revidiranu strategiju za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Cilj usvajanja Revidirane strategije je bio evaluacija vladinih politika za rješavanje problema s kojima se suočavaju raseljene osobe. Problem je u tome što Revidirana strategija ne sadrži preporuke za rješavanje pitanja rodne nejednakosti u pristupu tržištu rada. Svaka preporuka, koja se odnosi na pitanje zapošljavanja nije rodno specifična. Vrlo važno je učiniti ovaj dokument više rodno senzitivnim i uključiti Agenciju za spolnu ravnopravnost BiH u kreiranje preporuka za rješavanje pitanja raseljenih osoba.

RASELJENOSTI I ROD U BROJEVIMA - ZAPANJUJUĆE ČINJENICE

1) Kolektivni centri

Kao što je prethodno rečeno, stopa povrata imovine je 99%, ali još uvijek u BiH živi 113.000 raseljenih osoba. Ovaj broj se odnosi samo na interno raseljene. S druge strane, zastrašujuća je činjenica da **8000 ljudi još uvijek živi u kolektivnim centrima i da još uvijek postoji 88⁷ kolektivnih centara u BiH.**

Obzirom da je naš cilj analizirati pristup tržištu rada, odlučili smo fokusirati istraživanje na one koji imaju najmanje mogućnosti da ostvare pristup tržištu rada, pa smo intervju sprovedi u najvećem kolektivnom centru - Mihatovići, smještenom u sjevernom dijelu BiH, blizu grada Tuzle. Mihatovići su smješteni na jako nepristupačnom terenu i ljudi koji žive u njemu se uglavnom hrane u javnoj kuhinji, što je također potvrđeno od strane žene koja živi u ovom kolektivnom centru i radi u kuhinji.

Sažetak

U Bosni i Hercegovini (dalje BiH) živi 113.000² interno raseljenih osoba (dalje raseljenih osoba). Prema statističkim podacima iz 2005. godine³ za otvaranje jednog radnog mjesta, potrebno je obezbijediti iznos od 2000 eura.⁴ Ukoliko pomnožimo broj raseljenih osoba sa troškovima otvaranja jednog radnog mjesta, dobit ćemo sumu od 226.000.000 eura. Vlada je do sada investirala 119,4 miliona KM⁵ (cca. 60 miliona eura) za rješavanje pitanja raseljenih osoba. Samo mali dio novca potrošenog za održivi povratak je bio namijenjen za projekte vezane za zapošljavanje raseljenih osoba, koje je prepoznato kao ključni elemenat održivog povratka u Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma (dalje Revidirana strategija). Visoka stopa nezaposlenosti raseljenih osoba više utiče na raseljene žene nego na muške članove populacije.

Mi predlažemo partnerstvo između vladinog i nevladinog sektora i međunarodnih donatora, kao rješenje, koje može postići najbolje rezultate i poboljšati položaj raseljenih žena u smislu pristupa tržištu rada.

⁶ Revidirana strategija, 2010

⁷ UZOPI, 2011 dostupno na: <http://www.uzopibih.com.ba/Publikacije/UZOPI%20-%20KOLEKTIVNI%20CENTRI%202011.pdf>

Tokom intervjua smo nastojali dobiti uvid u promašaje inicijativa različitih donatora vezanih za rješavanje pitanja zapošljavanja. Obzirom da je nedavno bila inicijativa rješavanja problema zapošljavanja kroz program zapošljavanja raseljenih žena kao frizerki, naše sagovornice su istakle nekoliko grešaka u navedenoj inicijativi koje su dobar pokazatelj pogrešaka u politikama zapošljavanja.

Žene koje su učestvovala na kursu identifikovale su dva glavna problema:

1. Nisu imale praktičan rad
2. Biro za zapošljavanje nije priznao diplome i certifikate, koje su dobile po uspješnom završetku kursa

Činjenica da Biro nije priznao njihove certifikate i diplome, pokazuje nedostatak interesa vladinih tijela koje se bave pitanjem zapošljavanja za rješavanje problema raseljenih žena. Problem nedostatka praktičnog rada čini situaciju još lošijom, obzirom da žene koje su uspješno završile kurs nisu mogle otvoriti frizerske salone, zbog nedostatka potrebnih radnih vještina.

Jednoj ženi nije bilo dozvoljeno da se prijavi na Biro, zato što se nije javila na vrijeme, zbog toga što se porodila. Ona je također istakla da joj treba četiri sata da stigne do Biroa, jer ne može sebi priuštiti autobusku kartu, koja košta 1 euro. Druga priča, koja je još šokantnija, se odnosi na ženu čija kćerka nije mogla da se upiše u srednju školu, iako je bila jedan od najboljih učenika u osnovnoj školi. Problem je bio u tome da ona nije mogla da plati 100 KM (50 eura), koliko iznose troškovi školarine.

2) Rod i raseljenosti

Što se tiče rodne dimenzije raseljenosti, spomenuti ćemo samo nekoliko jako važnih činjenica, koje pokazuju da raseljene žene najteže ostvaruju pristup tržištu rada, prihodima, obrazovanju, itd.

Što se tiče indeksa rodne neravnopravnosti, BiH se nalazi na 74. mjestu⁸. U usporedbi sa drugim zemljama u regionu, BiH je najlošije rangirana zemlja. Prema dostupnim statističkim

podacima o siromaštvu u BiH, u odnosu na ukupnu populaciju raseljene osobe imaju najveće šanse da budu siromašne.

Postoji značajna rodna neravnopravnost u zapošljavanju u BiH. Prema statističkim podacima Agencije za rad i zapošljavanje BiH, stopa zaposlenosti za muškarce je 41,5% a za žene 22,6%.⁹ Ukoliko uzmemo u obzir da 32%¹⁰ domaćinstava raseljenih osoba su ona domaćinstva na čijem čelu se nalazi žena i koja spadaju u grupu domaćinstava sa velikim rizikom od siromaštva, ovi podaci nam pokazuju veličinu problema vezanu za rješavanje pitanja raseljenih osoba.

Usporedbom podataka o stopi zaposlenosti za žene sa podacima o riziku od siromaštva raseljenih osoba, možemo uvidjeti obim ranjivosti raseljenih žena.

RASELJENE ŽENE, SAMOZAPOŠLJAVANJE I DOBRE PRAKSE

1) Samozapošljavanje

Raseljene žene su uglavnom zaposlene u neformalnoj ekonomiji, zbog otežanog pristupa formalnom zapošljavanju. One se teže odlučuju za samozapošljavanje zbog njihove tradicionalne uloge u svojim porodicama. Troškovi otvaranja jednog radnog mjesta iznose 200 eura, što znači da za zapošljavanje svih raseljenih osoba, vlada mora obezbjediti 226.000.000 eura. Obzirom da vlada ne može obezbjediti toliki iznos novca, vrlo važno je pomoći raseljenim ženama prilikom samozapošljavanja i pružiti im informacije, osnovna znanja i sredstva kako bi se poboljšala njihova mogućnost da pristupe samozapošljavanju.

Vlada je fokusirana na povrat imovine, a međunarodni donatori na pružanje pomoći, tako da partnerstvo između vlade, međunarodnih donatora i lokalnih nevladinih organizacija je najbolji način rješavanja pitanja zapošljavanja raseljenih žena.

2) Dobre prakse

Identifikovali smo dva primjera dobrih praksi koje vlada može iskoristiti i implementirati. Riječ je o Udruženju BH Crafts i organizaciji Catholic Relief Service (dalje CRS).

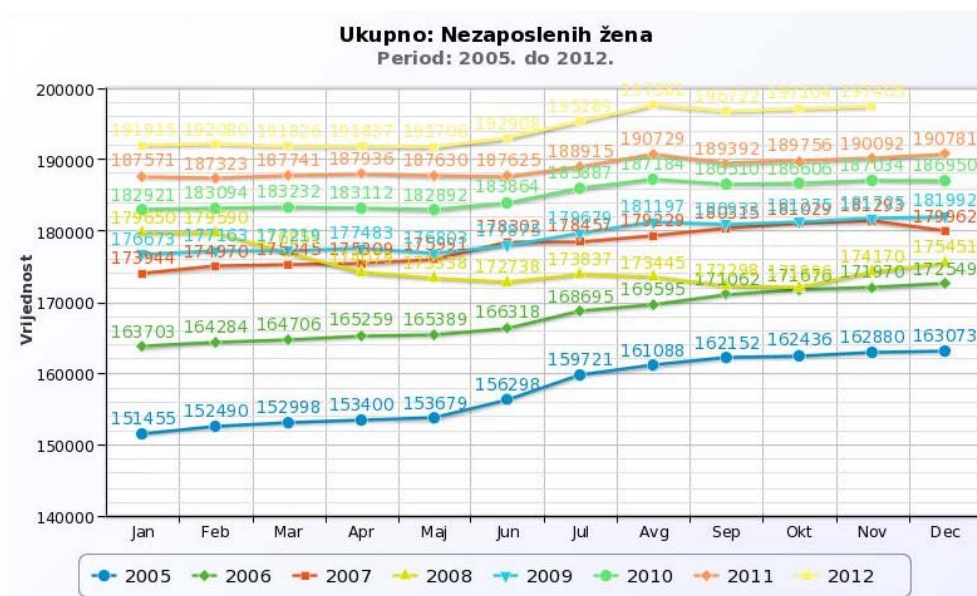
⁸ UNDP, Indeks rodne ravnopravnosti i drugi pokazatelji, 2011, dostupno na: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Table4.pdf

⁹ Agencija za statistiku BiH, 2012

¹⁰ MLJIP, 2005

Prikaz 2

Prikaz 2 pokazuje ukupan broj nezaposlenih žena u BiH između 2005. i 2012. godine. Prema podacima iz tabele broj nezaposlenih žena je rastao tokom godina.

BH Crafts je osnovan, u cilju pomoći ženama koje su izbjegle u Tuzlu 1995. godine, kako bi im se omogućio pristup zapošljavanju. Oni daju raseljenim ženama sirovine, a nakon što dobiju nazad finalni proizvod, plaćaju za njihove usluge. Ono što je važno je to da BH Crafts koristi čitav niz usluga, kako bi riješio problem zapošljavanja raseljenih žena. Na osnovu intervjua sa gđom. Lejлом Radončić, direktoricom BH Crafts-a, identifikovali smo dva najvažnija koraka za rješavanje pitanja zapošljavanja raseljenih žena:

1. Radionice za unapređenje radnih vještina raseljenih žena;
2. Pružanje psihosocijalne pomoći raseljenim ženama, kako bi se poboljšala njihov položaj i na taj način olakšao pristup tržištu rada

CRS je identifikovan kao primjer dobre prakse, jer oni izrađuju socio-ekonomsku kartu svake porodice. Na taj način, u mogućnosti su da razumiju stvarne potrebe svojih korisnika. Također, CRS sprovodi monitoring zapošljavanja, kroz konstantne kontakte sa poslodavcima i uposlenima, što značajno smanjuje mogućnosti pogrešaka u njihovim inicijativama.

Problem u inicijativama za rješavanje pitanja raseljenih osoba leži u nedostatku koordinacije, što je također istaknuto u izvještaju o implementaciji projekata vezanih za povrat i

rekonstrukciju imovine, sačinjenom od strane Ureda za reviziju institucija BiH. Gđa. Sanela Imamović, koja radi na poziciji projektnog menadžera u CRS-u, također je istakla nedostatak koordinacije kao veliki problem. Navedene kritike se odnose na inicijative različitih ministarstava koje se bave pitanjem raseljenih osoba. Potrebno je evaluirati koordinaciju između vladinih i nevladinih inicijativa i inicijativa međunarodnih i domaćih donatora.

ŠTA SE MOŽE URADITI?

1) Obzirom da vlada i UNHCR trenutno rade na uspostavljanju Akcionih timova za implementaciju Revidirane strategije, vlada prvo treba izmijeniti Revidiranu strategiju i uključiti preporuke čiji su cilj raseljene žena. Kako bi ovo uradila vlada treba uključiti Agenciju za ravnopravnost spolova u BiH u proces izmjene Revidirane strategije. Pod vladom podrazumijevamo Ministarstva koja se bave izbjeglim i raseljenim osobama na nivou države i entiteta

2) Akcioni timovi bi se trebali fokusirati na uspostavljanje koordinacije između različitih inicijativa tako što bi osnivali nezavisno tijelo, sačinjeno od nevladinih i međunarodnih eksperata u oblasti raseljeničke problematike, koje bi radilo monitoring različitih inicijativa vladinih tijela. Na ovaj način značajno bi unaprijedili rezultate politika za rješavanje problema raseljenih osoba

Adnan Ovčina je rođen 16. marta 1987. godine u Sarajevu, Bosna i Hercegovina. Završio je master studij na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Adnan je radio kao mlađi istraživač u Centru za studije o izbjeglim i raseljenim osobama. Bio je angažovan kao konsultant za Berry Law Center da sprovede istraživanje i sačini izvještaj na temu povezanosti između terorizma i Bosne i Hercegovine nakon 9/11. Trenutno radi na Fakultetu političkih nauka na Regional Research Promotion Programme (RRPP) projektu "Mediji između slobode i zavisnosti - Mediji i povratak" kao projektni asistent. Adnan je bio učesnik Regionalne škole političke filozofije dr. Zoran Đinđić, organizirane od strane Fondacije dr. Zoran Đinđić u Beogradu. Adnan je dobitnik dva fellowshipa, Policy Development Fellowship Programme finansiran od strane Fonda otvoreno društvo i Leadership Development Programme finansiran od strane Evropskog fonda za Balkan. Radio je kao projektni koordinator na projektu "Zaglavljani u zaboravu" o poziciji kosovskih Roma u BiH. Objavio je nekoliko članaka u BiH i zemljama regiona.

3) Vlada bi trebala iskoristiti podatke prikupljene od strane CRS-a i na osnovu njihovih socio-ekonomskih karti prioritizirati politike rješavanja problema raseljenih osoba sa fokusom na kolektivne centre. Akcioni timovi također bi trebali raditi na identifikovanju drugih organizacija, koje posjeduju podatke s terena

4) Akcioni timovi bi se trebali konsultirati sa Udruženjem BH Crafts i CRS i uspostaviti mrežu nevladinih organizacija, koje bi u početku bile finansirane od strane vlade i međunarodnih donatora. Organizacije, koje bi činile mrežu, bi se bavile jedino pitanjem zapošljavanja raseljenih osoba, a nakon što bi mreža postala finansijski neovisna, vlada bi mogla raspoložive fondove iskoristi za druge programe za rješavanje pitanja raseljenih osoba

5) Obzirom na važnost organizovanja radionica za unapređenje radnih vještina raseljenih žena, partnerstvo s NVO sektorom uključivalo bi organizovanje radionica od strane nevladinih organizacija. Ovim putem, vlada bi uključila čitav set usluga, obzirom da glavni cilj, povratak imovine, ima stopu od 99% uspješne implementiranosti

Informacije prikupljene od strane CRS-a i uspješni primjeri zapošljavanja raseljenih žena, kao što je BH Crafts, već postoje, što značajno olakšava posao Akcionim timovima i smanjuje troškove rješavanja pitanja raseljenih osoba.

Literatura:

Agencija za rad i zapošljavanje (2010), **Employment Strategy in Bosnia and Herzegovina 2010 - 2014**, Agencija za rad i zapošljavanje, BiH

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2012), **Labor Force Survey**, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, BiH

Lithander, A. (ur.) (2000), **Engendering the Peace Process - A Gender Approach to Dayton—and Beyond**, Kvina Till Kvina, Švedska

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (2005), **Comparative analysis on Access to Rights of Refugees and Displaced Persons**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, BiH

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (2010), **Revidirana strategija za provedbu aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Bosna i Hercegovina

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (2011), **Povratak i ljudska prava**, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

Rosner, R., Powell, S., Butollo, W. (2000) **Post traumatic stress disorder in adults after the war in Bosnia- Hercegovina: returnees, displaced persons and non-displaced persons in Sarajevo and Banja Luka** u Powell, S., Duraković-Belko, E. (ed.), **Sarajevo 2000: the psyhological consequences of war**, prezentacija na simpozijumu održanom na Filozofskom fakultetu, 07-08 juli 2000. godine (str. 54 - 57)

UNDP (2003), **Female-headed households, Bosnia and Herzegovina**, Sarajevo: UNDP

Ured za reviziju institucija BiH (2012), **Stambeno zbrinjavanje povratnika - Izvještaj revizije učinka**, Ured za reviziju institucija BiH

Verheyden, J. (2005), **Funkcionalni pregled Sektora povratka u BiH**, Delegacija evropske komisije u BiH

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama. Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 90 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.osfbih.org.ba